

6 YAŞ GRUBU ÇOCUKLARDA “BENLİK ALGISINI DESTEKLEMeye YÖNELİK SOSYAL-DUYGUSAL HAZIRLIK PROGRAMI”NIN ETKİLİLİĞİNİN İNCELENMESİ*

Öğr. Gör. Dr. Nalan Kuru TURAŞLI

Uludağ Üniversitesi, Eğitim Fakültesi

nalanturasli@gmail.com

Prof. Dr. Rengin ZEMBAT

Marmara Üniversitesi, Eğitim Fakültesi

rzembat@marmara.edu.tr

ÖZET

Bu çalışmanın genel amacı, “Benlik Algısını Destekleyen Sosyal-Duygusal Hazırlık Programı”nın 6 yaş çocukların “benlik algısı, okula hazırlık becerileri ve sosyal-duygusal uyum düzeyleri “ üzerindeki etkisinin incelenmesidir. Çalışma iki aşamalı olarak gerçekleştirilmiştir. İlk aşamada “Benlik Algısını Destekleyen Duygusal-Sosyal Hazırlık Programı”nın oluşturulması, öğretmen rehber kitabı ve çocuk kitaplarının yazılması; ikinci aşamada ise çalışma gruplarının oluşturularak uygulamanın gerçekleştirilmesidir. Çalışmada, deneysel araştırma modeli kullanılmıştır. Çalışma grubu aynı ilköğretim okulunun farklı iki anasınıfında öğrenim gören 6 yaş grubu çocuklar, anneleri ve öğretmenleri olmak üzere toplam 82 kişiden oluşmaktadır. Toplanan veriler, veri türüne göre farklı istatistiksel yöntemler kullanılarak çözümlenmeye çalışılmıştır. Bu amaçla, gruplar arasındaki farklılara bakmak için *İlişkili ve İlişkisiz Grup T Testi*, çeşitli özellikler arasındaki ilişkilere bakmak için *Pearson Moment Korelasyon Katsayısı*, deney ve kontrol gruplarının başlangıçtaki özellikleri arasındaki farklılara bakmak için ise, *Kay-kare* tekniği kullanılmıştır. Kullanılan istatistiksel yöntemlerin çözümlenmeleri yapıpıp manidarlıklar .01 ve .05 düzeyinde kabul edilmiştir. Bulgulara göre, Benlik Algısını Destekleyen Sosyal-Duygusal Hazırlık Programı uygulanan çocukların benlik algısı düzeyi program uygulanmayan çocuklara göre.01 düzeyinde anlamlı olarak farklıdır. Yine benzer şekilde okula hazırlık becerileri ve sosyal duygusal uyum düzeyleri açısından da program uygulanan çocuklarda program uygulanmayan çocuklara göre .01 düzeyinde anlamlı farklar bulunmuştur.

Anahtar Sözcükler: Benlik Algısı, Okul Öncesi Eğitim, İlkokula Hazırlık Programı

* Bu çalışma, Marmara Üniversitesi 2. Uluslararası Okul Öncesi Eğitimi Kongresi’nde sunulan bildirinin genişletilmiş halidir.

INVESTIGATE EFFECTIVENESS OF “SOCIO-EMOTIONAL READINESS PROGRAM” ON SIX YEARS CHILDREN

ABSTRACT

The aim of this study is to investigate the effect of “Socio-Emotional Readiness Program to Support the Self-Concept” on six years old children’s “self-concept, school readiness skills and socio-emotional adjustment levels”. The study is mainly composed of two steps: The first step is the writing of the teacher’s application book containing detailed daily and weekly plans of “Socio-Emotional Readiness Program Supporting the Self-Concept the second step applications formation of the experimental and control groups, the application of the studies groups. Experimental research model has been used in this study. The studies groups contain of to the same primary school in two different class kindergarten six years of age children, mothers and teachers, for a total of 82 individuals. The data collected using different statistical methods to analyze the data according to the type studied. For this purpose dependent group and independent group t-tests were used to Pearson Moment Correlation Coefficient was calculated to see the relationships between various characteristics. The differences between the characteristics of the experimental and control groups in the beginning were examined with Kay-Kare technique. Analysis of the used statistical methods were carried out, and it was accepted that the significance levels are .01 and .05. “Socio-Emotional Readiness Program to Support the Self-Concept” was applied to the experimental group, and the results were compared with the control group. According to this, significant differences in self-concept level were found between the children who attended the program and children who did not attend the program at .01 level. Similarly, significant differences in school readiness skills and socio-emotional adjustment levels were found between experimental and control groups at .01 level.

Key Words: Self Esteem, Early Childhood Education, Readiness Program For Elementary School

1. PROBLEM

Okul öncesi eğitimi döneminin kendine has özellikleri; zihinsel, duygusal, sosyal, fiziksel ve dil alanında gerçekleşen iç içe ve birbirine bağlı karmaşık süreçleri bilmeyi, desteklemeyi, geliştirmeyi, ihtiyaçları anlamayı ve onlara uygun eğitsel ortamı düzenleyebilmeyi gerektirmektedir.

Psikolojide ‘benlik algısı’; genel olarak, ‘kişilerin, kendileri hakkındaki düşüncelerinin, duygularının, tutumlarının bir bütünü’ olarak ifade edilmektedir (Wollfolk,1997: 73). Sosyolojide “ benlik algısı” daha farklı açılardan incelenmektedir. Bu bakış açısına göre, benlik algısı tanımı kültürden kültüre de farklılıklar gösterebilir (Markus-Kitayama,1991;Akt. Berk,1997: 427). Ancak ne sadece psikolojik etkenler ne de tek başına sosyolojik ya da fizyolojik etkenler benlik algısını açıklamaya yetmemektedir. Bu faktörler daima karşılıklı etkileşim içindedir.

Genel olarak benlik algısı, yaşam deneyimlerimizden edindiğimiz olumlu ve olumsuz geri bildirimlerin ve bilgilerin duygusal bir toplamıdır. Bu sebeple benlik algısı insan davranışının en önemli ve merkezi konusudur. Benlik algısının oluşumunda en önemli devre çocukluktur (Demoulin, 2000a:140-141).

Bireyin benlik ile akademik başarı düzeyi arasındaki ilişkinin keşfi 20. yüzyılın son çeyreğinde eğitim psikolojisinde meydana gelen en çarpıcı gelişmelerdendir. Öğrencilerin benlik kavramları ile akademik başarıları arasında pozitif ve bunun yanında negatif ilişkiler olduğunu gösteren birçok araştırma bulgusu mevcuttur (Demoulin,2000b:142).

Çocuğun okulun isteklerini karşılamaya ve özellikle okuma öğrenmeye hazır olması çok yönlü ve karmaşık bir olaydır. Çeşitli araştırmacılar tarafından çok kere okumayı öğrenmek ile sınırlandırılan hazırlık kavramı, aslında birçok alt beceri, bilgi ve donanımı gerektirir (Oktay,1999:269). Katz (1995) hazırlık teriminin genel olarak okumayı öğrenmeye hazır olmayı kast etmek için kullanıldığını ancak, çocukların okula adapte olma yeteneğinin, okuma için gerekli olan beceri ve bilgiden daha farklı bazı süreçlere de ihtiyaç duyduğunu belirtmektedir. Bu nedenle, çocukları okulda karşılaştıkları muhtemel deneyimlere hazırlamak için destek verilirken çocukların genel sosyal ve zihinsel gelişimleri de göz önünde bulundurulmalıdır.

İlköğretime hazırlık sürecine etki eden bilişsel faktörler genel olarak, “*çocuğun okuma öğrenmesine yardımcı olabilecek becerileri kazanmasını sağlayan unsurlar*”(Oktay,1999:269-281) olarak tanımlanmaktadır. Okul öncesi dönemde okul ve okuma hazırlığına etki eden duygusal-sosyal faktörler ise, çocuğun yaşadığı çevredeki sosyo-ekonomik koşullar, ev ortamı, ebeveynlerin okuma yazmaya karşı tutumu, aile ilişkileri, çocuğun kendisi ile çevresi arasındaki ilişkisi, etkileşimi, akran ilişkileri ve öğretmeni ile olan ilişkileridir.

1970’li yılların sonlarına doğru erken yaşlarda çocukların öğrenmeye karşı motivasyonlarını güçlendirmek, öğrenmeyi zevkli hale getirmek ve başarıyı artırmak için bireysel eğitim materyallerin kullanılmasına yönelik birçok çalışma gerçekleştirilmiştir. Bireysel (kişiselleştirilmiş) yaklaşımın kullanılmasının nedeni okumayı daha eğlenceli hale getirerek motivasyonun arttırmasıdır. Bu yaklaşımda okuma materyallerinde çocukların kendi özel yaşamlarında rastladıkları tanıdık olgu ve olaylar kullanılmaktadır. Böylece süreç çocuklar için daha ilgi çekici ve anlamlı olmaktadır (Demoulin,1999: 14).

Okul öncesi dönemde kişiselleştirilmiş eğitim materyali kullanımı çocukların yalnız okuma becerileri üzerinde değil aynı zamanda benlik algıları üzerinde de etkilidir. Çalışmalar, kişiselleştirmenin hatırd tutmayı

sağladığı gibi çocuğa “önem verildiği” hissini de aşıladığını göstermektedir. Bu yolla öğrenme merakı desteklenen çocuklar olumlu akademik yaşantılar sonucu olumlu bir benlik algısına sahip olmakta, benlik algısının olumlu gelişimi sonucu akademik başarısı artmaktadır (Wingle-Demoulin,1995).

Spache-Spache (1986), “sosyal ve duygusal uyum” terimini tanımlarken, bu kavramı aslında çocuğun yaşamının içinde aramak gerektiğini ileri sürmüşlerdir. Çocuğun okul ortamının gerektirdiği sosyal ve duygusal yeterliliklere sahip olup olmadığı onun günlük yaşam döngüsü dikkatlice izlenerek anlaşılabilir. Okul ortamının gerektirdiği duygusal ve sosyal yeterlilikler; tek başına ya da grup içinde çalışabilme, çeşitli materyalleri ve oyuncaklarını paylaşabilme, sırasını bekleyebilme, gerekli olduğu durumlarda sözel yönergelere uygun davranabilme, gerektiğinde lideri takip edebilme, yardımlaşabilme, sorumluluk alma vb. günlük yaşam ilişkilerinin de temelini oluşturan davranışlardır.

Wigfield ve Pintrich (1996)’a göre, benlik algısı gelişiminde en önemli dönemlerden biri ilköğretime geçiş sürecidir. Yeni bir okula geçişin hemen ardından, özellikle ilkokula geçişte, öğrencilerin benlik algıları olumsuz ve kararsız hale gelmektedir. Bir başka deyişle, anaokulundan ilköğretime geçiş sürecinde çocuğun içinde bulunduğu ortamın etkisi ile benlik algısı bir süre olumsuz ya da kararsız hale gelmektedir.

Esas itibarıyla çocuklar okula iyi tutumlarla (öz-yeterlik) ve kendileri hakkında iyi düşüncelerle (öz-saygı) başlarlar. Fakat benlik algısının bu iki ögesi olumlu bir şekilde desteklenmezse bozulma eğilimindedir. Bu durum çocuk ilkokula başladığında okuma zorluğu yaşarsa daha kötüleşebilir ve öğrenmeyle ilgili düş kırıklığına yol açabilir. Daha sonraki süreçte çocukların okuldan keyif almamaları, öğretmenlere ve diğer çocuklara negatif yaklaşımları gibi bütünüyle okula olumsuz bir tutum sergilemesiyle de sonuçlanabilir (Demoulin,1997:210).

Okul öncesinden ilköğretime geldiklerinde kendilerini en iyi, en hızlı, en hoş vb. olarak tanımlayan çocuklar bile bir süre sonra kararsızlık yaşamaya başlarlar. Bunun nedeni ise, okula başlamanın da etkisiyle çocuğun kendi becerileri ile ilgili çevreden daha fazla geri bildirim almaya başlamasıdır (Bayhan-Artan,2004:212). Çocuk ilköğretime geldiğinde benlik algısı ne kadar “olumlu ve gerçekçi” ise, hazır bulunuşluk düzeyini daha da iyi sergileyebilir ve daha hızlı gelişme gösterebilir.

Lau-Siu-Chik (1998) benlik algısının gelişim aşamalarını ve dönemselsel geçiş farklarını inceledikleri boylamsal bir araştırmanın sonuçları bu açıdan oldukça anlamlıdır. Sonuçlar, okul öncesi yaşlarda çocukların genel olarak benlik algısı bakımından oldukça iyimser olduklarını ancak yeterli destek almazlarsa ilköğretime geçişle birlikte benlik algısının

zayıfladığını ve hızla bir düşüş eğilimi yaşandığını göstermiştir. Olumlu benlik algısının en hızlı azalışı özellikle ilköğretim birinci sınıfta ve birinci-üçüncü sınıflar arasında yaşanmaktadır (Lau-Siu-Chik, 1998: 69-90).

Dolayısıyla çocuğun okula “ne kadar hazır” geldiği ile okulda “ne kadar başarılı” olacağı üzerinde, içinde benlik algısının da bulunduğu, birçok faktörün karşılıklı etkileri söz konusudur. Ancak genel olarak ilköğretime daha iyimser tutumlarla başlayan çocukların bu geçiş döneminde onları bekleyen olası zorluklara karşı hazırlıklı olmaları ne sadece zihinsel ne de sadece sosyal-duygusal hazır bulunurluk tek başına sağlanabilmektedir. Çocuk ilkokula hazırlanırken, bilişsel açıdan donanımlı, sosyal, duygusal açıdan deneyimli ve uyumlu olmalıdır. Ancak aynı zamanda gerçekçi ve olumlu bir benlik algısı da geliştirmiş olabilmelidir. Bu bakımdan, hazırlık programları, bilişsel gelişimi olduğu kadar sosyal-duygusal gelişimi ve olumlu benlik algısı gelişimini de özel olarak desteklemelidir. Bu konuda ilkokula hazırlık programlarının ek çalışmalara yer verilmesi gerekmektedir.

Görüldüğü gibi, ilköğretime hazırlık sürecinde, benlik algısı, bilişsel beceri ve uyum ile sosyal-duygusal beceri ve uyum arasındaki bağlar çocuğun ileriki akademik başarı ya da başarısızlığına ışık tutmaktadır. Bu nedenle ilköğretime hazırlık çalışmaları mutlaka bu üçlü ilişkiyi göz önünde bulundurmalıdır. Ülkemize özgün olarak okul öncesi dönemde ilköğretime hazırlığın hem bilişsel yönlerini (matematik, dil, fen, çizgi vb.) hem de sosyal-duygusal yönlerini (kuralara uyma, işbirliği, yardımlaşma, paylaşma, sosyal durumlara uygun tepki verme vb.) içeren ancak özellikle çocuğun benlik algısının gelişimine (kendine verdiği değer, başkalarının içinde kendini algılayışı vb.) odaklanan ve kişiselleştirilmiş eğitim materyali kullanılan özel bir duygusal-sosyal hazırlık programı oluşturulması ihtiyacı hissedilmiştir.

Bu doğrultuda 6 yaş grubu çocukların gelişimsel özelliklerine uygun olarak geliştirilen “Benlik Algısını Desteklemeye Yönelik Sosyal-Duygusal Hazırlık Programı”nın çocukların benlik algısı ve sosyal-duygusal uyum ve bilişsel hazırlık düzeyi bakımından ilkokul hazır bulunurluğuna yapacağı etkinin sınanması bu araştırmanın ana problemini oluşturmaktadır.

2. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Bu araştırmanın genel amacı, araştırmacı tarafından geliştirilmiş olan “Benlik Algısını Destekleyen Duygusal-Sosyal Hazırlık Programı”nın 6 yaş çocukların “benlik algısı, okula hazırlık becerileri ve sosyal-duygusal uyum düzeyleri “ üzerindeki etkisinin incelenmesidir.

Araştırmada, “Benlik Algısını Destekleyen Sosyal-Duygusal Hazırlık Programı” uygulanan ve uygulanmayan deneklerden elde edilen verilere dayanılarak, okul öncesi dönemde benlik kavramının desteklenmesi

ile ilköğretim hazırlık becerileri arasında nasıl bir ilişki olduğu konusunda alandaki mevcut bilgilere ek önemli bir katkıda bulunacağı düşünülmektedir.

3. YÖNTEM

3.1. Çalışma Grubu

Çalışma grubu aynı ilkokulun farklı iki anasınıfına devam eden 40 çocuğun anneleri ve öğretmenlerinin de bulunduğu toplam 82 kişiden oluşmaktadır. Bunlardan 20 çocuk, 20 anne ve bir öğretmen deney grubunda diğer 20 çocuk, 20 anne ve bir öğretmen ise kontrol grubunda yer almaktadır. Araştırma grubu seçilirken benlik algısı ortalamalarının ne çok üst ne de çok alt düzeyde olan bir grup olmasına dikkat edilmiştir. Bu amaçla bir ön çalışma da gerçekleştirilmiştir. Aynı şekilde grupların demografik özellikler bakımından da birbirine yakın olmasına dikkat edilmiştir.

3.2. Veri Toplama Araçları

Çalışmada kullanılan anket ve ölçekler kullanım amaçları ve uygulanan grup özellikleri açıklanarak sunulmuştur:

Kişisel Bilgiler Formu, çalışma grubuna alınacak çocukların annelerin demografik bilgilerinin (yaş, eğitim durumu, çocuk sayısı vb.) tespitine yönelik araştırmacı tarafından geliştirilen soru listesi araştırmanın başında **annelere** uygulanmıştır. Deney ve kontrol gruplarındaki çocuklar annelerin verdikleri yanıtlara göre demografik açılardan da eşit olabilecek biçimde seçilmiştir.

Demoulin Çocuklar İçin Benlik Algısı Ölçeği (6 yaş), çocukların başlangıçtaki benlik algısı düzeyini ve programın benlik algısı üzerindeki etkisini ölçmek için **çocuklara**, algının gerçeğe yakınlığını kontrol etmek, programın etkisini ölçmek için **öğretmenlere ve annelere** uygulanmıştır.

Demoulin Self-Concept Developmental Scale (DSCDS), Demoulin Benlik Algısı Ölçeği, çocukların bireysel benlik kavramının sistematik ve karşılaştırmalı analiz edilmesini sağlayan ve tanı koyan bir ölçme aracıdır (Demoulin, 2000a:45). Tennessee Üniversitesi'nden Dr. Donald Demoulin tarafından 1995-1998 yılları arasında Batı Tennessee, Kentucky ve Kansas'daki bazı anaokullarından toplam 950 anasınıflı öğrencisini içine katan dört farklı çalışmada kullanılan "Kendimi Seviyorum" adlı benlik algısını desteklemeyi amaçlayan bir program çalışmasında ölçme aracı olarak geliştirilmiştir (Demoulin,2000a:46).

Ülkemizde yapılan bir çalışmada Turaşlı (2006) tarafından Türkçe adaptasyonu ve dilsel eşdeğerliği ile birlikte geçerlik güvenilirlik çalışması yapılan ölçeğin, 170 çocuğun uygulama sonuçları üzerinde Maksimum güvenilirlik Cronbach Alfa, Spearman tekniklerinde 0.885, en düşük

güvenirlik Guttman tekniğinde 0.880 elde edilmiştir. Ölçeğin öz yeterlilik alt ölçeği için iç tutarlılık katsayılarına göre, çocuk öz yeterlilik alt ölçeğinin iç tutarlığı en yüksek Spearman tekniğinden elde edilmiştir (0,836). En düşük sonuç ise Cronbach alfa tekniğinden elde edilmiştir(0,795) Öz saygı alt ölçeği için test-tekrar test güvenilirlik katsayısı sonuçlarına göre, çocuklara yapılan uygulama sonuçları arasında test-tekrar test güvenilirlik katsayısı .516 olarak bulunmuştur ve .01 düzeyinde anlamlıdır. Öz saygı alt ölçeği için iç tutarlılık katsayıları sonuçlarına göre, iç tutarlığı en yüksek Spearman tekniğinden elde edilmiştir (0,831). En düşük sonuç ise Cronbach alfa tekniğinden elde edilmiştir(0,801).

Marmara Duygusal Sosyal Uyum Ölçeği (MASDU), çocukların okuldaki sosyal-duygusal uyumunun başlangıçtaki durumunu tespit etmek ve programın bu uyum düzeyine etkisini ölçmek amacı ile ***öğretmenlere***, programın başında ve sonunda iki kez uygulanmıştır.

MASDU, Marmara Üniversitesi öğretim elemanları arasından 9 kişilik bir uzman grubu tarafından 2002-2003 yılında geliştirilmiş olup, yaşları 6.0-6.11 ay olan çocukların sosyal-duygusal uyum düzeylerini ölçmeyi amaçlamaktadır (Güven ve diğerleri, 2004b). MASDU'nun geçerlik ve güvenilirlik çalışmasının sonuçlarına göre, ölçeğin Cronbach Alpha katsayısının; 0.83, olduğu belirlenmiştir. Ayrıca 2 hafta ara ile iki kez uygulanarak, elde edilen verilerle test-tekrar test analizi sonucunda korelasyon değeri oldukça yüksek tespit edilmiştir ($r = .89, p < .01$).

Marmara İlköğretime Hazır Oluş Testi (MİHO), çocukların okula hazırlık becerilerini başlangıçtaki durumunu ve programın bu beceriler üzerine etkisini ölçmek için ***çocuklara*** programın başında ve sonunda iki kez uygulanmıştır.

MİHO, Unutkan ve Oktay (2004) tarafından okul öncesinden ilköğretime geçen, 5-6 yaş (60-78 ay) çocuklarının hazır oluş düzeylerini belirlemek amacıyla oluşturulmuştur. Gelişim formunun güvenilirlik katsayısı, 0.099, uygulama formunun güvenilirlik katsayısı 0.931 olarak belirlenmiştir. İç tutarlılık katsayıları ise, cronbach alfa tekniğinde gelişim formu için 0.982, uygulama formu için ise, 0.930 olarak hesaplanmıştır. (Unutkan-Oktay, 2003: 18; Unutkan-Oktay 2004:150).

Benlik Algısını Destekleyen Sosyal-Duygusal Hazırlık Programı, deney grubundaki çocuklara uygulanmıştır. Çocuklarda olumlu bir benlik algısını geliştirmeyi, duygusal-sosyal gelişimi ve okula hazırlık becerilerini desteklemeyi temel alan bir modüler bir hazırlık programıdır. Çocukları ilkokula hazırlarken sadece bilişsel özellikler bakımından değil aynı zamanda, kendine güven, yardımlaşma, paylaşma vb. duygusal-sosyal özellikler bakımından da desteklenmeyi amaçlamaktadır.

Okul öncesi dönemde kişiselleştirmiş eğitim materyali kullanımı yoluyla, çocukların benlik algıları, okula hazırlık becerileri ve sosyal duygusal uyum düzeylerini geliştirmeyi temel almaktadır. Bu yaklaşımın teorik anlamda dayanak noktası, akademik başarı ve benlik algısı arasındaki karşılıklı ilişkidir ve ilköğretime hazırlığın tüm gelişimsel alanları desteklemesi görüşüne dayanmaktadır.

Programın temel iki kitabı bulunmaktadır. Bunlardan ilki öğretmen rehber kitabı, diğeri ise kişiselleştirilmiş eğitim materyali anlayışı ile hazırlanmış olan çocuk kitaplarıdır. Programın başlangıç ve bitişinde söylenen kendine has bir de şarkısı bulunmaktadır.

Uygulama yapılırken, her hafta için farklı bir duygusal-sosyal-bilişsel amaç ele alınmış ve bu amaçlar her gün için farklı bir etkinlik ile sunulmuştur. Etkinliklerde çeşitliliğe yer verilmiş ve böylece tüm çocuklara ulaşılmaya çalışılmıştır. Ayrıca tüm çocuklara kişiselleştirilmiş okuma kitapları dağıtılmış ve uygulama bu kitaplar da kullanılarak gerçekleştirilmiştir.

3.3. İşlem

Bu çalışmada, deneysel araştırma modeli kullanılmıştır. Deneysel çalışma yöntemi araştırma desenine uygun oluşu nedeni ile seçilmiştir. *Çalışma temel olarak iki aşamadan oluşmuştur:*

İlk aşama, Benlik Algısını Destekleyen Sosyal-Duygusal Hazırlık Programı'nın programın geliştirilmesi; on iki hafta boyunca her günlük uygulamaları ayrıntılı biçimde içeren haftalık ve günlük planların yer aldığı öğretmen uygulama kitabının yazılması ve programın oluşturulması, çocuk kitaplarının ve aile katılım aktivitesi öneri formlarının hazırlanması, program şarkısının revizyonu aşamaları ile gerçekleşmiştir.

Program, 1995-1998 yılları arasında Tennessee-Martin Üniversitesi'nden Dr. Donald Demoulin tarafından 4-6 yaş çocuklarında benlik algısının ve okuma yazmaya ilişkin ön becerilerinin gelişimini desteklemeye yönelik olarak geliştirilen "Kendimi Seviyorum" (I Like Me) isimli programdan esinlenilerek (*yazardan gerekli izinler alındıktan sonra*) geliştirilmiştir.

Programın genel ve bunlara bağlı özel amaçları okul öncesi eğitiminin temel ilkeleri çerçevesinde Marmara Üniversitesi'nde görev yapan sekiz öncesi eğitim uzmanının görüş ve önerileri alınarak belirlenmiştir. Öncelikle on iki haftalık program boyunca her bir gün için uygulanacak aktivite örnekleri ve haftalık-günlük planların bulunduğu program kitabı Türk Okul Öncesi Eğitim Sistemine ve programın değişen amaçlarına uygun olarak yeniden yazılmıştır.

Bu süreçte, programın haftalık ve günlük planları ve uygulama önerilerinin yer aldığı bir *öğretmen rehber kitabı* da oluşturulmuştur.

Programda yer alan hedefler M.E.B.'nin 36-72 aylık çocuklar için öngördüğü amaçlara uygun olarak alınmış, anahtar kelimeler, etkinlikler, etkinliklerin sunuş ve kapanışı vb. tüm detaylar dahil olmak üzere program bütünüyle Türk Okul Öncesi Eğitim Sistemine uygun bir şekilde yapılandırılmıştır. Kısaca program esin kaynağı olan “Kendimi Seviyorum” programı Türk Kültürü ve eğitim sistemine uygun bir program olarak düzenlenmiştir.

İkinci aşama ise, deney ve kontrol gruplarının oluşturulması, tüm çocuk, anne ve öğretmenlere ön test çalışmasının yapılması, programın uygulanması, son testlerin yapılması şeklinde gerçekleşmiştir.

Deney grubuna program on iki hafta süresince, her gün yarım saat süre ile M.E.B. anasınıfı programına ek olarak uygulanmıştır. Uygulama araştırmacı tarafından gerçekleştirilmiştir ve her aşaması ile ilgili çeşitli videolar görüntüler/fotoğraflar çekilerek belgelenmiştir. Uygulama akışı, açılış ve motivasyon, kitap çalışması, sohbet, oyun, pekiştirme ve kapanış şeklinde gerçekleşmiştir.

Kontrol grubunda ise on iki hafta süresince herhangi ek çalışma yapılmamış, Milli Eğitim Bakanlığı'nın 5-6 yaş grubu çocuklar için ön gördüğü yarım günlük hazırlık programına normal şekilde devam etmişlerdir. Program sonunda ölçekler deney ve kontrol gruplarına tekrar uygulanarak alınan sonuçlar karşılaştırılmıştır.

4. BULGULAR

Deney ve Kontrol Gruplarının Araştırmada Sürekli Değişken Ön-Son Test Puanları İçin Yapılan İlişkisiz Grup t Testi Sonuçları İle İlgili Bulgular:

Tablo 1. Deney ve Kontrol Gruplarının Araştırmanın Sürekli Değişken Ön test Puanları İçin Yapılan İlişkisiz Grup t Testi Sonuçları

Test	GRUP	n	\bar{x}	ss	Std. Hata	t	sd	p																																																				
Çocuk /Öz yeterlilik	deney	20	26,4500	2,0384	,4558	,559	38	p>,05																																																				
	kontrol	20	26,1000	1,9167	,4286				Çocuk/ Öz saygı	deney	20	32,3000	2,2734	,5084	-,276	38	p>,05	kontrol	20	32,5000	2,3056	,5155	Çocuk/ Benlik Algısı Toplam	deney	20	59,2500	1,9967	,4465	1,228	38	p>,05	kontrol	20	58,6000	1,2732	,2847	Aile/ Öz yeterlilik	deney	20	34,3000	2,7928	,6245	-,305	38	p>,05	kontrol	20	34,5500	2,3725	,5305	Aile/ Öz Saygı	deney	20	37,2500	2,7506	,6151	,914	38	p>,05	kontrol
Çocuk/ Öz saygı	deney	20	32,3000	2,2734	,5084	-,276	38	p>,05																																																				
	kontrol	20	32,5000	2,3056	,5155				Çocuk/ Benlik Algısı Toplam	deney	20	59,2500	1,9967	,4465	1,228	38	p>,05	kontrol	20	58,6000	1,2732	,2847	Aile/ Öz yeterlilik	deney	20	34,3000	2,7928	,6245	-,305	38	p>,05	kontrol	20	34,5500	2,3725	,5305	Aile/ Öz Saygı	deney	20	37,2500	2,7506	,6151	,914	38	p>,05	kontrol	20	36,4000	3,1187	,6974										
Çocuk/ Benlik Algısı Toplam	deney	20	59,2500	1,9967	,4465	1,228	38	p>,05																																																				
	kontrol	20	58,6000	1,2732	,2847				Aile/ Öz yeterlilik	deney	20	34,3000	2,7928	,6245	-,305	38	p>,05	kontrol	20	34,5500	2,3725	,5305	Aile/ Öz Saygı	deney	20	37,2500	2,7506	,6151	,914	38	p>,05	kontrol	20	36,4000	3,1187	,6974																								
Aile/ Öz yeterlilik	deney	20	34,3000	2,7928	,6245	-,305	38	p>,05																																																				
	kontrol	20	34,5500	2,3725	,5305				Aile/ Öz Saygı	deney	20	37,2500	2,7506	,6151	,914	38	p>,05	kontrol	20	36,4000	3,1187	,6974																																						
Aile/ Öz Saygı	deney	20	37,2500	2,7506	,6151	,914	38	p>,05																																																				
	kontrol	20	36,4000	3,1187	,6974																																																							

Aile/Benlik Algısı Toplam	deney	20	71,6500	3,5876	,8022	,613	38	p>,05
	kontrol	20	70,9500	3,6343	,8126			
Öğretmen/ Öz yeterlilik	deney	20	30,1500	4,4871	1,0033	-,222	38	p>,05
	kontrol	20	30,4500	4,0585	,9075			
Öğretmen/ Öz saygı	deney	20	35,5500	3,1535	,7052	,636	38	p>,05
	kontrol	20	34,9500	2,7999	,6261			
Öğretmen/ Benlik Algısı Toplam	deney	20	66,2000	4,9161	1,0993	-,491	38	p>,05
	kontrol	20	66,9000	4,0510	,9058			
MİHÖ Mat.	deney	20	29,9000	6,2987	1,4084	-,373	38	p>,05
	kontrol	20	30,5000	3,4565	,7729			
MİHÖ Fen	deney	20	10,3000	1,1743	,2626	,369	38	p>,05
	kontrol	20	10,1500	1,3870	,3101			
Hazırlık Ses	deney	20	4,5000	1,0513	,2351	,335	38	p>,05
	kontrol	20	4,4000	,8208	,1835			
MİHÖ Çizgi	deney	20	2,2500	,4443	9,934E-02	-1,648	38	p>,05
	kontrol	20	2,5000	,5130	,1147			
MİHÖ Labr.	deney	20	1,9000	,3078	6,882E-02	,000	38	p>,05
	kontrol	20	1,9000	,3078	6,882E-02			
MİHÖ Toplam	deney	20	48,8500	6,9908	1,5632	-,327	38	p>,05
	kontrol	20	49,4500	4,2855	,9583			
MASDU/ Akranla İlt.	deney	20	25,9000	3,3701	,7536	-,189	38	p>,05
	kontrol	20	26,1000	3,3230	,7430			
MASDU/Sosy.Dur. Uyg.Tepki	deney	20	17,9000	2,4039	,5375	,445	38	p>,05
	kontrol	20	17,5000	3,2200	,7200			
MASDU/ Kiş.Doy. Erteleme	deney	20	3,0000	,4588	,1026	,370	38	p>,05
	kontrol	20	2,9500	,3940	8,811E-02			
MASDU/ Sos. Yaş.Ger. Uyg Davranma.	deney	20	10,2000	2,4192	,5410	,372	38	p>,05
	kontrol	20	9,9000	2,6735	,5978			
MASDU/ Sosy.Çevr. Poz.Yakş.	deney	20	7,4500	2,2821	,5103	,290	38	p>,05
	kontrol	20	7,2500	2,0743	,4638			
MASDU/ Olumsuz sos.dur.tepki.	deney	20	5,7000	,9787	,2188	,165	38	p>,05
	kontrol	20	5,6500	,9333	,2087			
MASDU/ Toplam	deney	20	70,6500	7,3074	1,6340	,526	38	p>,05
	kontrol	20	69,4000	7,7215	1,7266			

Tablo 1'de de görüldüğü gibi, deney ve kontrol gruplarındaki çocukların Demoulin Çocuklar İçin Benlik Algısı Ölçeği toplam ve alt ölçekleri, MİHÖ toplam ve alt ölçekleri ile MASDU toplam ve alt ölçekleri

ön test puanları için yapılan ilişkisiz grup t testi sonuçlarına göre deney ve kontrol gruplarının istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Tablo 2. Deney ve Kontrol Gruplarının Araştırmanın Sürekli Değişken Son Test Puanları İçin Yapılan İlişkisiz Grup t Testi Sonuçları

Test	GRUP	n	- x	ss	Standart Hata	t	sd	p
Çocuk/Öz yeterlilik	Deney	20	40,1500	1,7252	,3858	16,322	38	p<,01
	Kontrol	20	30,0500	2,1637	,4838			
Çocuk/Öz saygı	Deney	20	42,3000	1,6890	,3777	11,962	38	p<,01
	Kontrol	20	33,6000	2,7796	,6215			
Çocuk/Benlik Algısı Toplam	Deney	20	82,4500	2,4810	,5548	20,567	38	p<,01
	Kontrol	20	63,6500	3,2489	,7265			
Aile/Öz yeterlilik	Deney	20	40,1000	1,8610	,4161	5,183	38	p<,01
	Kontrol	20	36,6500	2,3232	,5195			
Aile/Öz Saygı	Deney	20	42,5500	1,3169	,2945	4,140	38	p<,01
	Kontrol	20	38,0000	4,7351	1,0588			
Aile/Benlik Algısı Toplam	Deney	20	82,4500	2,0641	,4615	7,839	38	p<,01
	Kontrol	20	75,1500	3,6168	,8088			
Öğretmen/Öz yeterlilik	Deney	20	40,0000	1,8064	,4039	7,790	38	p<,01
	Kontrol	20	33,4000	3,3309	,7448			
Öğretmen/Öz saygı	Deney	20	42,9500	,8870	,1983	7,619	38	p<,01
	Kontrol	20	37,0500	3,3478	,7486			
Öğretmen/Benlik Algısı Toplam	Deney	20	83,1000	1,6512	,3692	12,544	38	p<,01
	Kontrol	20	71,4000	3,8306	,8566			
MİHÖ Mat.	Deney	20	43,9000	2,3147	,5176	5,925	38	p<,01
	Kontrol	20	38,2500	3,5818	,8009			
MİHÖ Fen	Deney	20	13,7000	,4702	,1051	5,198	38	p<,01
	Kontrol	20	12,1000	1,2937	,2893			
MİHÖ Ses	Deney	20	7,9000	,3078	6,882E-02	7,985	38	p<,01
	Kontrol	20	5,7500	1,1642	,2603			
MİHÖ Çizgi	Deney	20	3,0000	,0000	,0000	1,000	38	p>,05
	Kontrol	20	3,0000	,0000	,0000			
MİHÖ Labr.	Deney	20	2,0000	,0000	,0000	7,745	38	p<,01
	Kontrol	20	1,9500	,2236	5,000E-02			
MİHÖ Toplam	Deney	20	70,6000	2,7606	,6173	4,346	38	p<,01
	Kontrol	20	61,0500	4,7736	1,0674			
MASDU/ Akranla İlt.	Deney	20	33,6500	2,2070	,4935	5,640	38	p<,01
	Kontrol	20	30,9500	2,8557	,6386			
MASDU/ Sosy.Dur. Uyg.Tepki	Deney	20	24,5500	1,7313	,3871	16,322	38	p<,01
	Kontrol	20	20,4000	2,7985	,6258			
MASDU/ Kiş.Doy. Erteleme	Deney	20	4,0000	1,0260	,2294	11,962	38	p<,01

MASDU/ Sos.Yaş.Ger.Uyg Davranma.	Kontrol	20	3,3500	,8127	,1817	20,567	38	p<.01
	Deney	20	15,8500	2,2308	,4988			
MASDU/ Sosy.Çevr. Poz.Yakş.	Kontrol	20	11,6500	2,7582	,6168	5,183	38	p<.01
	Deney	20	11,9500	2,5849	,5780			
MASDU/ Olumsuz sos.dur.tepki.	Kontrol	20	8,1500	2,1588	,4827	4,140	38	p<.01
	Deney	20	10,1500	2,1588	,4827			
MASDU/ Toplam	Kontrol	20	6,5500	1,3945	,3118	7,839	38	p<.01
	Deney	20	99,7000	6,0880	1,3613			
	Kontrol	20	81,1500	7,5343	1,6847			

Tablo 2 de görüldüğü gibi, deney ve kontrol gruplarının Demoulin Çocuklar İçin Benlik Algısı Ölçeği (6 yaş) toplam ve alt ölçekleri ile MASDU toplam ve alt ölçekleri son test puanları İçin yapılan ilişkisiz grup t testi sonuçlarına göre, farkların tümü deney grubu lehine .01 düzeyinde anlamlıdır. MİHÖ ve alt ölçekleri sonuçlarına göre, çizgi alt boyutunda anlamlı bir farklılık bulunamamış, toplamda ise deney grubu çocukların son test puanı 70.6 iken kontrol grubundaki çocukların son test puanı 61.05 olarak belirlenmiştir ve bu farkların tümü .01 düzeyinde deney grubu lehine anlamlı bulunmuştur.

5. TARTIŞMA VE SONUÇ

Deney ve Kontrol Gruplarının Demoulin Çocuklar İçin Benlik Algısı Ölçeği, Marmara İlköğretime Hazırlık Testi ve Marmara Duygusal Sosyal Uyum Ölçeği ölçeklerinden aldıkları ön ve son test puanları bakımından durumları ve karşılaştırma sonuçları;

Deney ve Kontrol Gruplarının Demoulin Çocuklar İçin Benlik Algısı Ölçeği (6 yaş) toplam ve alt ölçekleri son test puanları için yapılan ilişkisiz grup t testi sonuçlarına göre, benlik algısı düzeyi açısından program uygulanan çocuklarda program uygulanmayan çocuklara göre .01 düzeyinde anlamlı farklar bulunmuştur, aynı zamanda program uygulanan çocukların, annelerinin ve öğretmenlerinin, çocuklarının benlik düzeylerini algılama seviyeleri de çocuklarla aynı noktada eşitlenmiştir. Kontrol grubunda bu eşitlenme söz konusu olmamıştır (Bkz.Tablo 2.).

Buna göre deney grubundaki çocukların benlik algısı düzeylerinde kontrol grubundaki çocuklara oranla program öncesine göre oldukça yüksek bir artış olduğu bu artışın da en üst düzeyde öz saygı boyutunda gerçekleştiği görülmektedir. Kontrol grubunun da on iki haftalık süre içinde benlik algısı

düzeylerinde az da olsa bir artış söz konusudur. Bu durum kontrol grubundaki çocukların da çalışma süresinde bir hazırlık programı içinde olmaları ile açıklanabilir. Ancak farklılık deney grubu lehinedir. Buna göre, deney grubundaki çocuklar benlik algısı düzeyleri bakımından programdan olumlu düzeyde etkilenmişler. Programın temel hedeflerinden biri olan çocuklarda benlik algısı düzeyini arttırma amacına ulaşmış ve bu açıdan etkililiğini ispat etmiştir. Aynı şekilde annelerin ve öğretmenlerin çocukların benlik gelişimi düzeylerine yönelik algıları da program öncesine oranla önemli bir artış göstermiştir. Bu artış gene benzer şekilde en üst düzeyde öz saygı alt boyutunda gerçekleşmiştir.

Deney ve Kontrol Gruplarının Marmara ilköğretime Hazırlık Testi toplam ve alt ölçekleri son test puanları için yapılan ilişkisiz grup t testi sonuçlarına göre, okula hazırlık becerileri düzeyi açısından program uygulanan çocuklarda program uygulanmayan çocuklara göre .01 düzeyinde anlamlı farklar bulunmuştur (Bkz.Tablo 2.).

Buna göre deney grubundaki çocuklar okula hazırlık becerileri bakımından kontrol grubundaki çocuklara oranla anlamlı ölçüde ilerleme göstermişlerdir. Kontrol grubundaki çocuklar da okula hazırlık becerileri bakımından belli bir ilerleme göstermişlerdir. Bu durum kontrol grubundaki bu çocukların da çalışma süresinde bir hazırlık programı içinde olmaları ile açıklanabilir. Ancak farklılık deney grubu lehinedir. İki grup arasında sadece testin çizgi boyutunda anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Bu durum da iki gruptaki çocukların zaten program öncesinde bu boyutta en üst puanları almış olmaları, aynı zamanda programın temel hedefleri ve dolayısıyla etkinlikleri içinde zaten böyle bir öğenin yer almaması ile açıklanabilir.

Deney grubundaki çocuklar okula hazırlık becerilerinden matematik, fen, ses, alanlarında oldukça farklı bir ilerleme göstermişlerdir. Özellikle kişiselleştirilmiş eğitim materyali uygulaması ve kafiye kullanımı gibi ek motiflerin, okula hazırlık becerileri içinde ses alanına ayrıca olumlu bir destek yaptığı da görülmektedir.

Deney ve Kontrol Gruplarının Marmara Duygusal Sosyal Uyum Ölçeği toplam ve alt ölçekleri son test puanları için yapılan ilişkisiz grup t testi sonuçlarına göre, sosyal duygusal uyum düzeyleri açısından program uygulanan çocuklarda program uygulanmayan çocuklara göre .01 düzeyinde anlamlı farklar bulunmuştur (Bkz.Tablo 2.).

Bu sonuçlara göre, deney grubunda bulunan çocuklar duygusal-sosyal uyum düzeyi bakımından kontrol grubundaki çocuklara oranla anlamlı ölçüde ilerleme göstermişlerdir. Kontrol grubundaki çocuklar da duygusal-sosyal uyum düzeyi bakımından belirli ölçüde ilerleme göstermişlerdir. Bu durum kontrol grubundaki bu çocukların da çalışma süresinde bir hazırlık programı içinde olmaları ile açıklanabilir. Ancak

farklılık deney grubu lehinedir. Bu sonuçlar göz önünde bulundurulduğunda, genel ve özel (haftalık-günlük) amaçları ve hedef davranışlar bakımından, birçok duygusal-sosyal öğeyi barındıran ve destekleyen programın, bu açıdan etkisini ispat ettiği söylenilebilir. Aynı zamanda benlik algısı ile sosyal duygusal uyum arasında karşılıklı bir ilişki olduğu sonucu çıkarılabilir. Bu konu ile ilgili yapılan çeşitli çalışmalar araştırmanın sonuçlarını destekler niteliktedir:

Demoulin (1997a) tarafından yılında gerçekleştirilen bir araştırmada çocuklarda benlik algısını ve okula hazırlık becerilerini desteklemeye yönelik “Kendimi Seviyorum” programı 653 anaokulu öğrencisine uygulanmış ve sonuçlar karşılaştırılmıştır. Bu araştırmanın da çıkış noktası olan bu çalışmada oldukça benzer sonuçlara ulaşılmıştır.

Söz konusu çalışmada, genel benlik algısı, tüm benlik algısının 30 puanlık ölçekte 18.33 olan ön test ortalama puanı, 12 haftalık “Kendimi Seviyorum” programından sonra; 19.60’ye yükselmiştir (ortalama son test puanı).Ön test/ son test skorlarına yapılan ilişkisiz grup testi sonuçlarında .01 düzeyinde farklılıklara rastlanmıştır. Demoulin (1997a) tarafından yapılan bu çalışma çocuklarda program sonunda genel benlik algısında, öz sayı ve öz yeterlilik alt boyutlarında anlamlı bir artış olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bu sonuç araştırmamızın sonuçlarını birebir desteklemektedir.

Ülkemizde yapılan bir çalışma Yukay (2003) tarafından gerçekleştirilmiştir. Araştırmacı tarafından geliştiren “Sosyal Beceri Eğitimi”, ilköğretim 3. sınıf öğrencilerinden oluşan 30 kişilik bir grupla (15 deney/15kontrol) çalışılmış ve etkisi ölçülmüştür. Çalışmada çocukların sosyal beceri gelişimlerini takip etmek üzere “Okul Sosyal Davranış Ölçekleri” benlik algısı gelişimini ölçmek üzere ise yine Pier-Harris’in Çocuklar İçin Benlik Algısı Ölçeği kullanılmıştır. Araştırma sonuçları bulgularımızı destekler niteliktedir. Buna göre, yapılan grup çalışması sonucunda, sosyal beceri eğitimi alan grubun almayan gruba oranla sosyal beceri puanlarında ve benlik algısı puanlarında önemli bir artış olduğu belirlenmiştir. Bu araştırma da benzer şekilde sosyal beceriler ve uyum ile benlik algısı arasındaki karşılıklı ilişkiyi ortaya koymakta ve araştırmamızın bu yöndeki bulgularını desteklemektedir.

Tüm bu araştırma bulgularına ve yapılan farklı çalışmaların benzer sonuçlarına dayanarak, “Benlik Algısını Desteklemeye Yönelik Sosyal-Duygusal Hazırlık Programı”nın var olan bir hazırlık programı içine 12 hafta süre ile monte edilerek uygulandığında;

6 yaş grubu çocuklarda benlik algısını olumlu yönde geliştirdiğini,
öz saygı ve öz yeterlilik boyutlarında desteklediğini,

N. Turaşlı, R. Zembat / NEÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 2 (2013) 1-16
 N. Turaşlı, R. Zembat / Nevsehir University Journal of Social Sciences 2 (2013) 1-16

kişiselleştirilmiş eğitim materyali kullanması nedeni ile bir yandan çocukların benlik algılarını desteklerken bir diğer yandan anlama-hatırlama- ses ve dil becerileri üzerinde önemli bir etkisi olduğunu, programda yer verilen sayı, rakam tanıma, neden-sonuç ilişkisi kurma, çizgi çalışmaları vb. unsurların fen, matematik, çizgi gibi okula hazır oluş becerileri üzerinde önemli bir etkisi olduğunu, programın amaçları ve konuları içinde büyük bir ağırlık verilen yardımlaşma, paylaşma, işbirliği, kurallara uyma, empati vb. unsurların çocukların sosyal-duygusal uyum becerileri üzerinde önemli etkisi olduğunu söylemek mümkündür.

KAYNAKLAR

- Bayhan, S.P. Arthan, İ. (2004). *Çocuk Gelişimi ve Eğitimi*, İstanbul: Morpa
- Berk, L. E. (1997). *Child Development*, U.S.A: Allyn and Bacon.
- Cohen, D. And Rudolph, M. (1997). *Kindergarten And Early Schooling*, U.S.A. By Prentice-Hall.
- Demoulin, D.F. (1997). Developing Positive Neuro-Associations And Self-Concept Through A Personalized Reading Program For Kindergartners. *Reading Improvement H.W. Wilson, Educ.* 33(1), 205-210.
- Demoulin, D.F. (1998). Reading Empowers Self-Concept. *Kappa Delta Pi Record*, 35 (1), 28-31.
- Demoulin, D.F. (1999). A Personalized Development Of Self-Concept For Beginning Readers. *Journal Of Education*, 120 (1),14-16
- Demoulin, D.F. (2000a). I Like Me: Enhancing Self Concept in Kindergarten-age Children Through Active School/Business Partnerships. *NASP Communiqué*, 27(8), 90-95
- Demoulin, D.F. (2000b). “ *Complete Summary Of a Four-Part Research Project For The I Like Me Program*”. U.S.A: Department Of Educational Studies University Of Tennessee-Martin, Tn 38222
- Güven,Y., Önder A., Sevinç M., Aydın O., Balat G.U., Palut B., Bilgin H., Çağlak S., Dibek E. (2004). MASDU Sosyal Duygusal Uyum Ölçeği'nin Geçerlilik ve Güvenirlik Çalışması. 1. *Uluslararası Arası Okul Öncesi Eğitim Kongresi Bildiri Kitabı, s Ya-Pa*. İstanbul
- Katz, L.G. (1995). Readiness: Children and Their Schools., Ellen N.Junn,Chris J.Boyatzis (Ed), *Child Growth And Development*, (s.68-74)The Dushkin Publishing Group,USA
- Lau S., Siu C.,Chik M.P. Y.(1998), The Self-Concept Development of Chinese Primary Schoolchildren: A Longitudinal Study. *Childhood: A Global Journal of Child Research* 5(1),69-97.
- Oktay, A. (1999). *Yaşamın Sihirli Yılları Okul Öncesi Dönem*, İstanbul: Epsilon yayınları

- Oktay, A., Unutkan, Ö. (2003). İlköğretime Hazır Oluş ve İlköğretimle Okul Öncesi Eğitimin Karşılaştırılması. Müzeyyen Sevinç (Ed), *Erken Çocuklukta Gelişim ve Eğitimde Yeni Yaklaşımlar*, (s.145-153) Morpa Yayınları, İstanbul.
- Oktay, A., Unutkan, P.Ö. (2003). *İlköğretime Hazır Oluş ve İlköğretimle Okul Öncesi Eğitimin Karşılaştırılması*. Erken Çocuklukta Gelişim ve Eğitimde Yeni Yaklaşımlar, Morpa Yayınları, İstanbul.
- Önder, A. (1997). *Küçük Çocuklar İçin Kendilik Algısı Ölçeğinin Türkçe'ye Uyarlanması Ve Okul Öncesi Çocuklarında Kendilik Algısının Yaş Cinsiyet Premature Doğma Ve Okula Devam Etme Süresine İlişkin Olarak İncelenmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İstanbul.
- Space, G. D.; Space, E. B. (1986). *Reading In The Elementary School*, U.S.A: Allyn and Bacon.
- Turaşlı, N.K. (2006). "6 Yaş Grubu Çocuklarda "Benlik Algısını Desteklemeye Yönelik Sosyal-Duygusal Hazırlık Programı" nın Etkililiğinin İncelenmesi", Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Ana Bilim Dalı, Okul Öncesi Öğretmenliği Bilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul.
- Unutkan, Ö., Oktay, A. (2004).Marmara İlköğretime Hazır Oluş Ölçeğinin Geliştirilmesi ve Standardizasyonu. 1. *Ulusal Arası Okul Öncesi Eğitim Kongresi Bildiri Kitabı*, (s.148-152), Ya-Pa yayınları, İstanbul.
- Wigfield, A E.; Pintrich,P.R.(1996). Development Between The Ages of 11 and 25. D. Berliner R. Calfee,(Ed.), *Handbook Of Educational Pyshology*,(s.148-185), New York: Macmillan.
- Wigle, S.E.;Demoulin,D. F. (1995). "Inclusion in a General Setting and Self-Concept". www.droutprevention.org/publica/fultexjournal/journatrsk.html.
- Woolfolk, A. E. (1998). *Educational Psychology*, Allyn and Bacon; U.S.A.
- Yukay, M. (2003). *İlköğretim 3. Sınıf Öğrencilerine Yönelik Sosyal Beceri Programının Değerlendirilmesi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yüksel, G. (2003), İlköğretim Öğrencilerinin Gelişim Alanları, Gelişim Alanlarının İşaretçisi Olan İhtiyaçlar ve Geliştirilmesi Gereken Beceriler: Bu Süreçte Rehber Öğretmenin İşlevleri: Kurumsal Bir İnceleme. *Milli Eğitim Dergisi*, 159 (3).